

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ*

©2018 ЧОРНА М. В., ЗАБРОДСЬКА Г. І., ЗАБРОДСЬКА Л. Д., КУШНІР Т. Б.

УДК 65.016:658.87

Чорна М. В., Забродська Г. І., Забродська Л. Д., Кушнір Т. Б. Концептуальні засади оцінки розвитку підприємств роздрібною торгівлі

Метою статті є формування концептуальних засад оцінки розвитку підприємств роздрібною торгівлі. Представлено концептуальний підхід до оцінки розвитку підприємства роздрібною торгівлі, що ґрунтується на авторському визначенні суті розвитку та його оцінки. Характерною особливістю запропонованого концептуального підходу є представлення типології розвитку підприємства роздрібною торгівлі за двома ієрархічними рівнями – за природою змін (кількісні, структурні, якісні) та за видами розвитку (масштабність, векторність, інтенсивність, інтегрованість, характер динаміки змін, збалансованість, характер використання ресурсів). Відповідно до виділених типів і видів розвитку визначено сукупність цілей і критеріїв оцінки. Своєю чергою, згідно з виділеною сукупністю цілей визначено сукупність необхідних і доцільних підходів; обґрунтовано систему обов'язкових принципів, у межах якої виділено специфічні принципи. Даний концептуальний підхід є підґрунтям для розробки методології оцінки розвитку, що сприятиме формуванню конкурентних переваг підприємств роздрібною торгівлі.

Ключові слова: концептуальний підхід, розвиток підприємства, зміни, оцінка, підприємство роздрібною торгівлі.

Рис.: 3. **Табл.:** 2. **Бібл.:** 16.

Чорна Марина Віталіївна – доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедри економіки підприємств харчування та торгівлі, Харківський державний університет харчування та торгівлі (вул. Клочківська, 333, Харків, 61051, Україна)

E-mail: mv.100810@gmail.com

Забродська Ганна Іванівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри зовнішньоекономічної діяльності і туризму, Харківський державний університет харчування та торгівлі (вул. Клочківська, 333, Харків, 61051, Україна)

E-mail: anya2043@gmail.com

Забродська Любов Давидівна – кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри менеджменту організацій, Харківський державний університет харчування та торгівлі (вул. Клочківська, 333, Харків, 61051, Україна)

Кушнір Таміла Борисівна – кандидат економічних наук, професор, професор кафедри економіки підприємств харчування та торгівлі, Харківський державний університет харчування та торгівлі (вул. Клочківська, 333, Харків, 61051, Україна)

УДК 65.016:658.87

UDC 65.016:658.87

Черная М. В., Забродская А. И., Забродская Л. Д., Кушнир Т. Б. Концептуальные основы оценки развития предприятий розничной торговли

Chorna M. V., Zabrodskaya H. I., Zabrodskaya L. D., Kushnir T. B. The Conceptual Foundations of Evaluating the Development of Retail Trade Enterprises

Целью статьи является формирование концептуальных основ оценки развития предприятий розничной торговли. Представлен концептуальный подход к оценке развития предприятий розничной торговли, который основывается на авторском определении сущности развития и его оценки. Характерной особенностью предложенного концептуального подхода является представление типологии развития предприятия розничной торговли в виде двух иерархических уровней – по природе изменений (количественные, структурные, качественные) и по видам развития (масштабность, векторность, интенсивность, интегрированность, характер динамики изменений, сбалансированность, характер использования ресурсов). В соответствии с выделенными типами и видами развития определена совокупность целей и критериев оценки. В свою очередь, в соответствии с выделенными целями выделена совокупность необходимых и целесообразных подходов; обоснована система обязательных принципов, в рамках которой выделены специфические принципы. Данный концептуальный подход является основой для разработки методологии оценки развития, что будет способствовать формированию конкурентных преимуществ предприятий розничной торговли.

The article is aimed at formulating the conceptual foundations of evaluating of retail trade enterprises development. The conceptual approach to evaluation of development of enterprises of retail trade is presented, which is based on the author's own definition of essence of development and its evaluation. A characteristic feature of the proposed conceptual approach is the presentation of typology of development of a retail trade enterprise in the form of two hierarchical levels – by nature of changes (quantitative, structural, qualitative) and by types of development (scale, vector, intensity, integration, character of dynamics of changes, balance, nature of use of resources). In accordance with the allocated types and kinds of development, an aggregate of evaluation objectives and criteria is defined. In turn, in accordance with the allocated objectives, an aggregate of necessary and appropriate approaches is allocated; system of obligatory principles is substantiated, within the framework of which specific principles are allocated. This conceptual approach constitutes the basis for elaborating a development evaluation methodology that will facilitate creation of competitive advantage of retail trade enterprises.

Keywords: conceptual approach, development, development of enterprise, changes, evaluation, enterprise of retail trade.

Fig.: 3. **Tbl.:** 2. **Bibl.:** 16.

Ключевые слова: концептуальный подход, развитие, развитие предприятия, изменения, оценка, предприятие розничной торговли.

Рис.: 3. **Табл.:** 2. **Библ.:** 16.

Черная Марина Витальевна – доктор экономических наук, профессор, заведующая кафедрой экономики предприятий питания и торговли, Харьковский государственный университет питания и торговли (ул. Клочковская, 333, Харьков, 61051, Украина)

E-mail: mv.100810@gmail.com

Забродская Анна Ивановна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры внешнеэкономической деятельности и туризма, Харьковский государственный университет питания и торговли (ул. Клочковская, 333, Харьков, 61051, Украина)

E-mail: anya2043@gmail.com

Забродская Любовь Давидовна – кандидат экономических наук, доцент, профессор кафедры менеджмента организаций, Харьковский государственный университет питания и торговли (ул. Клочковская, 333, Харьков, 61051, Украина)

Кушнир Таміла Борисівна – кандидат экономических наук, профессор, профессор кафедры экономики предприятий питания и торговли, Харьковский государственный университет питания и торговли (ул. Клочковская, 333, Харьков, 61051, Украина)

Chorna Maryna V. – D. Sc. (Economics), Professor, Head of the Department of Economics of Enterprises of Food and Trade, Kharkiv State University of Food Technology and Trade (333 Klochkivskaya Str., Kharkiv, 61051, Ukraine)

E-mail: mv.100810@gmail.com

Zabrodskaya Hanna I. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Foreign Economic Activity and Tourism, Kharkiv State University of Food Technology and Trade (333 Klochkivskaya Str., Kharkiv, 61051, Ukraine)

E-mail: anya2043@gmail.com

Zabrodskaya Lyubov D. – PhD (Economics), Associate Professor, Professor of the Department of Management of Organizations, Kharkiv State University of Food Technology and Trade (333 Klochkivskaya Str., Kharkiv, 61051, Ukraine)

Kushnir Tamila B. – PhD (Economics), Professor, Professor of the Department of Economics and Catering Trade, Kharkiv State University of Food Technology and Trade (333 Klochkivskaya Str., Kharkiv, 61051, Ukraine)

* Роботу виконано в межах держбюджетної науково-дослідної теми № 2-17 БО (0117U004336) «Формування, реалізація та розвиток конкурентних переваг підприємств вітчизняного ритейлу в умовах євроінтеграції».

Підприємство як відкрита система функціонує в бізнес-просторі, що характеризується високою швидкістю змін і складністю їх передбачення, вимірювання, оцінювання та прогнозування. Однією з найважливіших умов збереження конкурентних переваг на ринку в умовах посилення конкурентної боротьби є розвиток підприємства, що забезпечується обґрунтованими управлінськими рішеннями та функціональними технологіями менеджменту, які вирізняються результативністю, гнучкістю, інноваційністю, а також мають довгостроковий характер. Ураховуючи складність завдань управління розвитком підприємства як процесу цілеспрямованих змін, виникає необхідність у розробці та використанні науково обґрунтованих сучасних технологій оцінки розвитку підприємства. Це й обумовлює актуальність обраного напрямку наукового дослідження.

У сучасній науково-практичній літературі представлено широкий спектр праць, у яких розкриваються теоретико-методичні засади оцінки розвитку підприємств. Зокрема, результати досліджень Б. Андрушківа, В. Герасимчука, П. Друкера, А. Загороднього, Р. Каплана, М. Коробова, О. Кузьміна, Д. Нортон, Р. Петухова, Т. Пітерса з оцінювання результативності й ефективності фінансово-господарської діяльності формують методологічне підґрунтя оцінювання розвитку підприємств. В. Верба, Ю. Погорелов, О. Раєвнева у своїх роботах розкривають концептуальні положення управління розвитком і його вимірювання. І. Булеєв, Н. Брюховецька, С. Дунда, Т. Кушнір, В. Пономаренко, О. Посилкіна, В. Самуляк, Є. Смирнов, Р. Фещур, М. Чорна досліджують методичні підходи до оцінки розвитку підприємств різних сфер діяльності. Водночас проблемні питання, пов'язані з оцінкою розвитку підприємств роздрібної торгівлі (у подальшому – ПРТ), досліджені фрагментарно та потребують системного вивчення.

Метою статті є формування концептуальних засад оцінки розвитку ПРТ. Для досягнення визначеної мети вирішено такі завдання: визначено цілі оцінки розвитку ПРТ; обґрунтовано необхідність застосування певних підходів, принципів, методів і критеріїв, інформаційного забезпечення для оцінки розвитку ПРТ.

Теоретичне дослідження потребує контент-аналізу з метою уточнення термінів та понять, що використовуються. В основу термінологічного підходу покладено не лише вивчення історії становлення та аналіз термінів і позначуваних ними понять, але й розробка, уточнення, поглиблення понятійного апарату, встановлення підпорядкованості та взаємозв'язку понять, що складають основу наукового дослідження.

Одним із основних проблемних питань теорії розвитку є його адекватна оцінка. Узагальнення підходів до визначення оцінки знаходимо в дослідженнях І. Гречиної, яка розглядає оцінку як:

- ✦ відображення погляду фізичної або юридичної особи щодо стану кількісних і якісних параметрів процесу, явища, рівня та динаміки показника;
- ✦ представлений у кількісному вигляді висновок фізичної або юридичної особи щодо ступені досягнення мети (формується на основі рівня та динаміки показників);
- ✦ аналітична процедура вироблення якісної характеристики динаміки показника, процесу, системи [1, с. 218–219].

Значною мірою підходи до визначення оцінки обумовлені сферою діяльності, в якій застосовується оцінка, та метою її проведення. Виходячи зі спрямованості даного дослідження пропонується таке визначення: *оцінка розвитку підприємств роздрібної торгівлі* – це висновок суб'єкта оцінки про стан розвитку за його основними видами та характеристиками, сформований у результаті аналітичних процедур відповідно до визначених цілей.

Аналіз наукових публікацій щодо сутності терміна «розвиток підприємства» показав, що не існує єдиного підходу до його розуміння. Так, розвиток як загальнонаукову категорію, яку можна проєциувати щодо підприємства, розглядають з трьох сторін: як закон, як принцип та як явище. Розвиток як закон характеризує перехід від одного буття до іншого, причому наступний стан буття буде іншим, ніж попередній, за кількісними та/або якісними характеристиками. Традиційно вважають, що майбутній стан буде кращим за попередній. Розвиток як явище є протилежним до буття, яке знаходиться в незмінному стані. Розвиток як принцип є характеристикою буття, його невід'ємною ознакою, що також зумовлює можливість подальших змін буття [2, с. 31]. Раєвнева О. В. [3, с. 99–104] виділяє три основні групи поглядів учених на категорію «розвиток» – розвиток як: необоротний, спрямований, закономірний і унікальний процес змін відкритої системи у просторі та часі; процес якісних змін у структурі системи; процес адаптації системи до зовнішнього середовища, яке динамічно змінюється.

Інший підхід до визначення суті розвитку підприємства дозволяє розглядати його, з одного боку, як такий тип змін, що підвищує ступінь організованості системи, а з іншого – як виділену у складі підприємства систему, в якій об'єднані інноваційні процеси, що ведуть до кількісних та якісних змін у всіх функціональних галузях підприємства, а також контури її управління на основі зворотних зв'язків, у яких розв'язуються завдання стратегічного й тактичного управління та запускаються механізми самоорганізації оперативного управління розвитком [4, с. 100]. Отже, незважаючи на поширеність поняття «розвиток», у науці не існує універсального визначення категорії «розвиток підприємства». Проте ця

категорія, поряд з притаманними їй особливостями трактування різними авторами, має спільні характеристики. Такими характеристиками є: процесність, наявність змін і перехід з одного стану в інший.

Узагальнення наукових поглядів на трактування поняття «розвиток підприємства» дозволило сформулювати авторське визначення цього терміна як цілеспрямованого безперервного руху в просторі та часі, який являє собою сукупність процесів змін, що приводить до переходу підприємства як відкритої соціально-економічної системи в новий стан.

Оскільки категорія розвитку є достатньо складною, причому як на загальнонауковому рівні, так і в галузі економіки, видається доцільним розглянути підходи до систематизації розвитку щодо типології змін. Спираючись на результати компаративного аналізу [3; 5–13] та власні дослідження, а також запропоноване визначення поняття «розвиток підприємства», й урахуовуючи поліфонічність його сутності, комплексність та багатогранність цього явища щодо особливостей функціонування підприємств, запропоновано дворівневу типологію розвитку, де виокремлено типи розвитку підприємства за природою змін (рис. 1).

На першому рівні виділено види розвитку за природою змін (кількісні, структурні, якісні зміни). На другому рівні – види розвитку за класифікаційними ознаками як об'єкти оцінки. Характерні риси щодо спрямування змін у процесі розвитку наведено в табл. 1. Отже, необхідним стає чітке визначення сутнісних характеристик кількісних, структурних і якісних змін, що стає теоретичним підґрунтям виокремлення критеріїв, моделей і показників оцінки як складових елементів методичного інструментарію оцінки розвитку ПРТ.

Для забезпечення розвитку ПРТ необхідно мати дієвий методичний інструментарій, який забезпечить об'єктивність його як кількісної, так і якісної оцінки.

Формування адекватної системи оцінки розвитку ПРТ потребує визначення такої моделі оцінки розвитку суб'єктів господарювання цієї галузі, за результатами якої можна виробляти ефективні управлінські рішення. Це зумовлює необхідність критичного розгляду існуючого методичного інструментарію оцінки із метою визначення найбільш придатних, що впливають на ефективність функціонування підприємства.

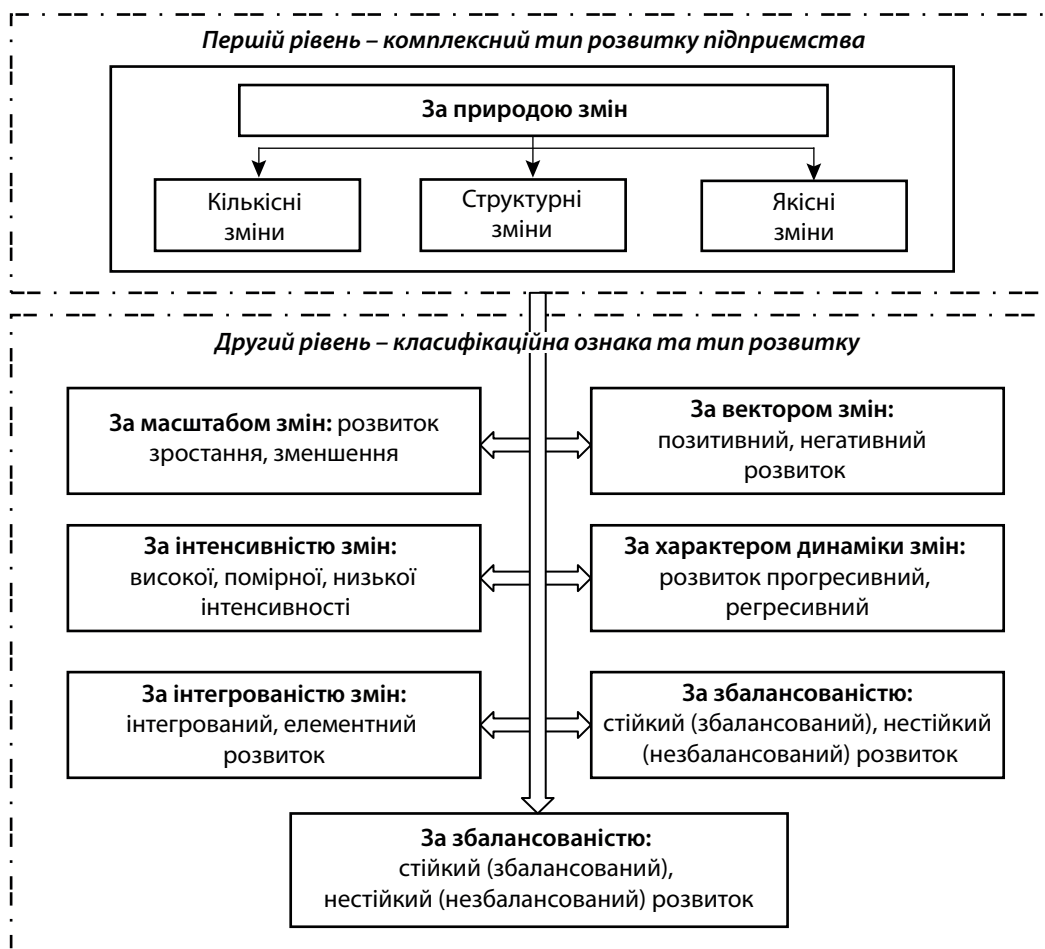

Рис. 1. Типологія розвитку підприємства роздрібної торгівлі

Систематизація типів розвитку з позиції внутрішнього середовища підприємства

Класифікаційна ознака	Тип розвитку	Характеристика процесу розвитку
1. За масштабом змін	Зростання	Зростання масштабності діяльності (вище середнього за стратегічною групою підприємств-конкурентів або галузевого рівня)
	Зменшення	Зменшення масштабності діяльності (вище середнього за стратегічною групою підприємств-конкурентів або галузевого рівня)
2. За вектором змін	Позитивний	Зміни, які відповідають цільовій функції діяльності підприємства
	Негативний	Зміни, що перешкоджають реалізації цільової функції діяльності підприємства
3. За інтенсивністю змін	Високої інтенсивності	Зміни в соціально-економічній системі підприємства відбуваються з високою інтенсивністю (швидкістю за одиницю часу)
	Помірної інтенсивності	Зміни в соціально-економічній системі підприємства відбуваються на рівні швидкості в попередні періоди
	Низької інтенсивності	Інтенсивність змін у соціально-економічній системі підприємства знижується
4. За характером динаміки змін	Прогресивний	Зміни щодо набуття нової, більш високих параметрів діяльності підприємства та підвищення ефективності функціонування
	Регресивний	Зміни призводять до погіршення параметрів діяльності, тобто рух системи відбувається за спадною траєкторією
5. За інтегрованістю змін	Інтегрований	Зміни відбуваються в декількох структурних елементах процесу функціонування одночасно, взємозв'язок впливів яких може створювати синергетичний ефект
	Елементний	Зміни відбуваються в межах одного структурного елемента, бізнес-процесу та істотно не впливають на інші характеристики підприємства
6. За збалансованістю	Стійкий (збалансований)	Зміни сприяють забезпеченню фінансової рівноваги підприємства, що відображається тенденцією значень показників фінансової стійкості та платоспроможності
	Нестійкий (незбалансований)	Зміни призводять до втрати фінансової рівноваги, тобто відбувається погіршення фінансової стійкості та платоспроможності підприємства
7. За характером використання ресурсів	Інтенсивний	Зміни відбуваються за рахунок інтенсивного типу використання ресурсів або сприяють його досягненню
	Екстенсивний	Зміни відбуваються за рахунок екстенсивного типу використання ресурсів

Таким чином, концептуальний підхід до оцінки розвитку ПРТ, *по-перше*, являє собою систему поглядів на суть оцінки розвитку ПРТ; *по-друге*, як суб'єкт оцінки визначає конкретне ПРТ; *по-третє*, комплексне системне бачення оцінки розвитку дозволило виділити обов'язкові елементи (мета, підходи, принципи, методи, критерії (показники), інформаційне забезпечення). При цьому всі виділені елементи запропоновано розглядати з позиції як загальних особливостей оцінки розвитку, так і його специфіки щодо ПРТ.

Відповідність системного підходу завданням підвищеної складності обумовлює його широкий спектр застосування в сучасних дослідженнях. Найбільш повне економічне бачення об'єкта з'являється в разі, коли він розглядається як система. Якщо один і той самий об'єкт може реалізувати кілька цілей, то

щодо кожної він виступатиме як самостійна система. Грунтуючись на цій позиції, підкреслимо, що оцінка ПРТ має бути спрямована на досягнення конкретної цілі, що доводить необхідність застосування цільового підходу.

Комплексний підхід, як зазначають В. Швирев та Б. Юдин, треба розглядати як особливий різновид системного [14]. При цьому системний підхід набуває форми комплексного в разі, коли йдеться про дослідження систем, до складу яких входять елементи, які одночасно функціонують в інших системах, причому інших за своєю природою, з якими комплексні системи на цій підставі пов'язані складними функціональними та іншими залежностями. Тобто комплексний підхід породжений необхід-

ністю дослідження комплексів як особливих систем. Розглядаючи розвиток як складну систему взаємодій кількісних, структурних і якісних змін, вважаємо доцільним і необхідним під час його оцінки застосовувати системний та комплексний підходи.

Ґрунтуючись на баченні оцінки розвитку ПРТ як певного висновку, сформованого в результаті аналітичних процедур, тобто певної послідовності дій, необхідним є використання процесного підходу. Виходячи із запропонованого визначення розвитку підприємства, можна визнати, що зміни мають процесуальний характер, тобто становлять сукупність послідовних дій або послідовність явищ, станів підприємства. Схематично процесний підхід до оцінки розвитку ПРТ представлено на рис. 2.

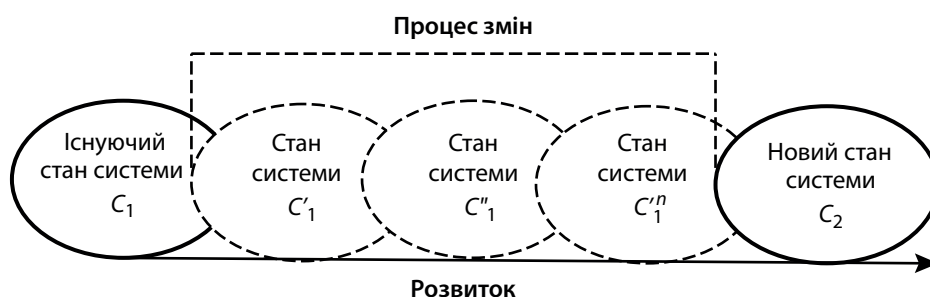

Рис. 2. Розвиток як сукупність процесів змін

Виходячи з авторського підходу до типізації розвитку ПРТ, потреб і вимог часу мета оцінки може бути різною. До того ж, розглядаючи систему як сукупність взаємопов'язаних структурних елементів, кожен з яких несе своє функціональне навантаження, вважаємо доцільним у одних конкретних ситуаціях щодо оцінки структурних змін використання структурно-функціонального, а в інших – оцінка кількісних, структурних, якісних змін у динаміці – динамічного підходу.

Враховуючи комплексність поняття розвитку та те, що ПРТ є досить складною системою, до якої входять безліч підсистем, а також спираючись на запроповану типологію розвитку ПРТ, можна визна-

чити комплекс цілей та відповідних критеріїв оцінки (табл. 2).

Таким чином, до сукупності підходів до оцінки розвитку ПРТ необхідно віднести такі: системний, комплексний, процесний, цільовий, які є обов'язковими для досягнення будь-якої цілі з визначеної сукупності; структурно-функціональний, динамічний – які є обов'язковими лише для окремих цілей з визначеної сукупності.

Застосування системи визначених критеріїв дозволяє здійснити комплексну оцінку розвитку. У разі проведення оцінки за певним напрямом (метою) пропонується використовувати відповідний критерій, а не всю систему. Підкреслимо, що оцінку за тим чи іншим критерієм необхідно здійснювати на основі

відповідних показників або їх систем. Усі необхідні розрахунки проводяться на основі системи інформаційного забезпечення та певних принципів оцінки.

Детальне вивчення основних принципів оцінки дозволило виокремити такі, які доцільно застосовувати під час оцінки розвитку ПРТ і систематизувати їх за двома рівнями: загальні – принципи, які є обов'язковими для здійснення оцінки будь-якого об'єкта; специфічні – принципи, застосування яких обумовлено специфікою оцінки розвитку ПРТ.

До загальних принципів доцільно віднести такі:

1) результативності – є одним із обов'язкових принципів оцінки будь-якого явища/об'єкта/процесу,

Таблиця 2

Цілі та критерії оцінки розвитку підприємства роздрібної торгівлі

Тип розвитку	Мета	Критерій
За масштабом змін	Визначення масштабу змін	Масштабність
За вектором змін	Визначення вектору змін	Векторність
За інтенсивністю змін	Визначення інтенсивності змін	Інтенсивність
За характером динаміки змін	Визначення характеру динаміки змін	Прогресивність
За інтегрованістю змін:	Визначення рівня розвитку кожної зі сфер життєдіяльності (бізнес-процесів) підприємства	Комплексність
За збалансованістю	Визначення збалансованості розвитку	Збалансованість
За характером використання ресурсів	Визначення ефективності використання ресурсів	Ефективність

що обумовлене необхідністю визначення одержаного результату/стану;

2) *об'єктивності* – забезпечує відображення реальних характеристик об'єкта оцінки – розвитку, базується на повній і достовірній інформації. Доцільно погодитися з відомими вітчизняними науковцями Ю. Івановим та О. Тищенком, які підкреслюють, що реалізація даного принципу вимагає сумірності та порівнянності всіх компонентів оцінки на фоні забезпечення зіставленого вигляду за конкретними параметрами, що потребує використання не тільки об'ємних (кількісних) показників [15]. Цей принцип є пріоритетним для будь-якої оцінки;

3) *адекватності* – забезпечує однозначність трактування результатів оцінки та адекватність процесу її здійснювання. Це дає можливість одержати точні результати, що є обов'язковим при оцінці розвитку ПРТ;

4) *системності та комплексності* – відповідають застосуванню системного та комплексного підходів і забезпечують всебічну комплексну оцінку з урахуванням галузевих особливостей;

5) *коректності* – забезпечує відповідність обраних методів для проведення оцінки розвитку загальним формальним вимогам.

Серед *специфічних принципів*:

1) *вибірковості* – зумовлює використання певної (необхідної) сукупності показників, які дозволяють оцінити конкретні характеристики або характер природи розвитку ПРТ на даний момент часу;

2) *гнучкості* – дозволяє за необхідністю застосовувати гнучку структуру системи показників оцінки [16]. Процес оцінки розвитку ПРТ складається зі значної кількості підпроцесів, і йому притаманні як загальні риси (будь-якої оцінки), так і специфічні, обумовлені як характером діяльності, так і природою розвитку. Виходячи з цього система оцінки розвитку ПРТ має бути гнучкою, здатною враховувати й особливості функціонування підприємства, й особливості кількісних, структурних і якісних змін;

3) *статичності* – забезпечує констатацію наявності кількісних, структурних і якісних змін на конкретний момент часу. Проте для оцінки тенденцій або перспектив розвитку доцільно застосовувати також принцип динамічності.

Значну увагу в умовах високої динамічності внутрішнього середовища сучасних ПРТ необхідно приділити принципу інформаційного за-безпечення. Об'єктивність та адекватність результатів оцінки розвитку ПРТ забезпечується за умов наявності такої інформаційної бази, яка містить необхідний спектр актуальної інформації. Цей принцип є обов'язковим під час проведення оцінки будь-якого об'єкта, проте інформація має бути специфічною відповідно до галузевої специфіки.

Грунтуючись на узагальненні наведених положень щодо складових елементів запропонованого концептуального підходу розроблено його структурну схему щодо оцінки розвитку ПРТ (рис. 3).

ВИСНОВКИ

Застосування розробленої концепції оцінки розвитку дозволить підприємствам роздрібною торгівлі чітко визначити наявність, рівень, особливості розвитку, що сприятиме формуванню конкурентних переваг. Подальші дослідження даної проблематики спрямовані на розробку системи показників оцінки та загальної методології оцінки розвитку підприємств роздрібною торгівлі як для досягнення окремої мети, так й усієї сукупності визначених цілей. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Гречина І.** Сутність оцінки інвестиційної привабливості торгових підприємств. *Торгівля і ринок України*. 2002. Вип. 13. Т. I. С. 217–222.
2. **Погорелов Ю. С.** Категорія розвитку та її експлейнарний базис. *Теоретичні та прикладні питання економіки*. 2012. Вип. 27. Т. 1. С. 30–34.
3. **Раєвнева О. В.** Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі: монографія. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2006. 406 с.
4. Оцінка майна в Україні: монографія / за ред. Л. І. Воротиної. Київ: Вид-во Європейського університету, 2005. 216 с.
5. **Погорелов Ю. С.** Розвиток підприємства: поняття та види. *Культура народів Причорномор'я*. 2006. № 88. С. 75–81.
6. **Кушнір Т. Б., Сидоренко Ю. В.** Стійкий розвиток підприємства: теоретико-методичні та прикладні засади забезпечення: монографія. Харків: ФОП Панов А. М., 2015. 224 с.
7. Фінансове забезпечення розвитку підприємства: монографія / І. О. Бланк, Л. О. Лігоненко, Н. М. Гуляєва та ін.; за ред. І. О. Бланка. Київ: КНЕУ, 2011. 344 с.
8. **Чайковська В. П.** Життєвий цикл організації та його роль у розвитку підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2007. № 7. С. 98–104.
9. **Мельник Л. Г.** Методологія розвитку: монографія. Суми: Университетская книга, 2005. 602 с.
10. **Афанасьев Н. В., Рогожин В. Д., Рудыка В. І.** Управление развитием предприятия: монографія. Харьков: ИД «ИНЖЭК», 2003. 183 с.
11. **Денисов В. Т., Грищенко О. В., Слюсарев А. В.** Управление адаптивным развитием промышленных предприятий: монографія. Донецк: НАН Институт экономики промышленности, 2007. 276 с.
12. **Чорна М. В., Овчаренко Ю. А.** Оцінка конкурентостійкості підприємств роздрібною торгівлі: монографія. Харків: ХДТУБА, 2010. 177 с.
13. **Пічугіна Т. С., Забродська Л. Д., Забродська Г. І., Безгінова Л. І.** Структурні елементи науково-методичного підходу до оцінювання розвитку підприємств. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2017. Вип. 2. С. 142–156.
14. **Швырев В. С., Юдин Б. Г.** Методологический анализ науки: его сущность, основные типы и формы. М.: Знание, 1980. 64 с.

Рис. 3. Концептуальний підхід до оцінки розвитку підприємства роздрібно́ї торгівлі

15. Теоретичні основи конкурентної стратегії підприємства : монографія / за заг. ред. Ю. Б. Іванова, О. М. Тищенко. Харків : ВД «ІНЖЕК», 2006. 384 с.

16. Костирко Р. О., Тертична М. В., Шевчук В. О. Комплексна оцінка вартості підприємства : монографія / за заг. ред. д. е. н., акад. НАНУ М. Г. Чумаченка. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків : Фактор, 2008. 279 с.

REFERENCES

Afanasev, N. V., Rogozhin, V. D., and Rudyka, V. I. *Upravleniye razvitiyem predpriyatiya* [Management of enterprise development]. Kharkiv: INZHEK, 2003.

Blank, I. O. et al. *Finansove zabezpechennia rozvytku pidpriyemstva* [Financial support for enterprise development]. Kyiv: KNEU, 2011.

Chaikovska, V. P. "Zhyttievyy tsykl orhanizatsii ta yoho rol u rozvytku pidpriyemstva" [The life cycle of the organization and its role in the development of the enterprise]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 7 (2007): 98-104.

Chorna, M. V., and Ovcharenko, Yu. A. *Otsinka konkurentnosti pidpriyemstv rozdrubnoi torhivli* [Estimation of competitiveness of retail enterprises]. Kharkiv: KhDTUBA, 2010.

Denisov, V. T., Grishchenko, O. V., and Slyusarev, A. V. *Upravleniye adaptivnym razvitiyem promyshlennykh predpriyatiy* [Management of adaptive development of industrial enterprises]. Donetsk: NAN Institut ekonomiki promyshlennosti, 2007.

Hrechyna, I. "Sutnist otsinky investytsiinoi pryvablyvosti torhovykh pidpriyemstv" [Essence of estimation of investment attractiveness of trade enterprises]. *Torhivlia i rynek Ukrainy*. Vol. 1, no. 13 (2002): 217-222.

Kostyrko, R. O., Tertychna, M. V., and Shevchuk, V. O. *Kompleksna otsinka vartosti pidpriyemstva* [Comprehensive assessment of the value of the enterprise]. Kharkiv: Faktor, 2008.

Kushnir, T. B., and Sydorenko, Yu. V. *Stiikiy rozvytok pidpriyemstva: teoretyko-metodychni ta prykladni zasady zabezpechennia* [Sustainable development of the enterprise: theoretical, methodological and applied principles of provision]. Kharkiv: FOP Panov A. M., 2015.

Melnik, L. G. *Metodologiya razvitiya* [Methodology of development]. Sumy: Universitetskaya kniga, 2005.

Otsinka maina v Ukraini [Property valuation in Ukraine]. Kyiv: Vyd-vo Yevropeiskoho universytetu, 2005.

Pichuhina, T. S. "Strukturni elementy naukovy-metodychnoho pidkhodu do otsiniuvannia rozvytku pidpriyemstv" [Structural elements of the scientific and methodical approach to the evaluation of enterprise development]. *Ekonomichna stratehiia i perspektyvy rozvytku sfery torhivli ta posluh*. Issue 2 (2017): 142-156.

Pohorielov, Yu. S. "Kategoriia rozvytku ta yii ekspleinarnyi bazys" [Category of development and its explanatory basis]. *Teoretychni ta prykladni pytannia ekonomiky*. Vol. 1, no. 27 (2012): 30-34.

Pohorielov, Yu. S. "Rozvytok pidpriemstva: poniattia ta vydy" [Enterprise development: concepts and types]. *Kultura narodov Prichernomor'ya*, no. 88 (2006): 75-81.

Raievnieva, O. V. *Upravlinnia rozvytkom pidpriemstva: metodolohiia, mekhanizmy, modeli* [Management of enterprise development: methodology, mechanisms, models]. Kharkiv: VD «INZhEK», 2006.

Shvyrev, B. C., and Yudin, B. G. *Metodologicheskii analiz nauki: yego sushchnost, osnovnyye tipy i formy* [Methodological analysis of science: its essence, basic types and forms]. Moscow: Znaniye, 1980.

Teoretychni osnovy konkurentnoi stratehii pidpriemstva [Theoretical foundations of the competitive strategy of the enterprise]. Kharkiv: VD «INZhEK», 2006.

УДК 332.64

ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА ХАРКІВСЬКОГО РЕГІОНУ

©2018 ЛУК'ЯНОВ В. І.

УДК 332.64

Лук'янов В. І. Оцінка сучасного стану функціонування підприємств житлово-комунального господарства Харківського регіону

У роботі виявлені основні чинники, що визначають ефективність функціонування ЖКК у регіонах України. Зазначено, що підприємства ЖКК Харківського регіону мають численні проблем, які пов'язані з нестачею робочої сили на підприємствах галузі; сировини, матеріалів, устаткування; з фінансовими обмеженнями та іншими негативними факторами. Проведений аналіз функціонування підприємств ЖКК довів, що за видами економічної діяльності частка підприємств постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря несуттєво, але зменшується, а підприємств водопостачання, каналізації, поводження з відходами, навпаки, збільшується. Проведено аналіз структури капітальних інвестицій за джерелами фінансування Харківської області (у відсотках до загального обсягу інвестицій по регіону). Проаналізовані грошові витрати домогосподарств за децильними групами залежно від розміру середньодушових еквівалентних грошових доходів. Доведено, що для сталого розвитку підприємств ЖКК Харківського регіону необхідно забезпечити стабільне фінансування будівництва й модернізації систем комунальної інфраструктури, фінансування технічних і технологічних заходів, трансформування організаційної та управлінської структур житлово-комунального комплексу.

Ключові слова: житлово-комунальне господарство, регіон, забезпечення, функціонування, оцінка.

Рис.: 3. **Табл.:** 3. **Бібл.:** 11.

Лук'янов Віктор Іванович – директор Житлово-комунального коледжу Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова (вул. Шевченка, 233а, Харків, 61033, Україна)

E-mail: jkt45@ukr.net

УДК 332.64

Лукьянов В. И. Оценка современного состояния функционирования предприятий жилищно-коммунального хозяйства Харьковского региона

В работе выявлены основные факторы, определяющие эффективность функционирования ЖКК в регионах Украины. Отмечено, что предприятия ЖКК Харьковского региона имеют множество проблем, связанных с нехваткой рабочей силы на предприятиях отрасли; сырья, материалов, оборудования; с финансовыми ограничениями и другими негативными факторами. Проведенный анализ функционирования предприятий ЖКК доказал, что по видам экономической деятельности доля предприятий поставки электроэнергии, газа и кондиционированного воздуха незначительна, но уменьшается, а предприятий водоснабжения, канализации, обращения с отходами, наоборот, увеличивается. Проведен анализ структуры капитальных инвестиций по источникам финансирования Харьковской области (в процентах к общему объему инвестиций по региону). Проанализированы денежные расходы домохозяйств по децильным группам в зависимости от размера среднедушевых эквивалентных денежных доходов. Доказано, что для устойчивого развития предприятий ЖКК Харьковского региона необходимо обеспечить стабильное финансирование строительства и модернизации систем коммунальной инфраструктуры, финансирование технических и технологических мероприятий, трансформации организационной и управленческой структур жилищно-коммунального комплекса.

Ключевые слова: жилищно-коммунальное хозяйство, регион, обеспечение, функционирование, оценка.

Рис.: 3. **Табл.:** 3. **Библ.:** 11.

Лукьянов Виктор Иванович – директор Жилищно-коммунального колледжа Харьковского национального университета городского хозяйства имени А. Н. Бекетова (ул. Шевченко, 233а, Харьков, 61033, Украина)

E-mail: jkt45@ukr.net

UDC 332.64

Lukyanov V. I. Assessing the Current Status of Functioning of the Enterprises of Housing and Communal Services of Kharkiv Region

The article identifies the main factors determining the efficiency of housing and communal complex functioning in the regions of Ukraine. It is specified that the enterprises of housing and communal services of Kharkiv region have many problems connected with shortage of labor force at the enterprises of the branch; raw materials, equipment; financial constraints and other negative factors. The carried out analysis of functioning of the housing and communal services enterprises proved that by types of economic activity the share of the enterprises of supply of electric power, gas and air conditioning is insignificant, but decreases, while the share of the enterprises of water supply, sewage, the waste management, on the contrary, increases. The analysis of structure of capital investments by sources of financing of Kharkiv region (in percent to total volume of investments by region) is carried out. The monetary expenditures of households by deciles groups are analyzed depending on the size of capita equivalent money income. It is proved that for sustainable development of the housing and communal services enterprises of Kharkiv region it is necessary to ensure stable financing of construction and modernization of communal infrastructure systems, financing of technical and technological activities, transformation of organizational and administrative structures of housing and communal complex.

Keywords: housing and communal services, region, provision, functioning, assessment.

Fig.: 3. **Tbl.:** 3. **Bibl.:** 11.

Lukyanov Victor I. – Director of Housing and Communal College of the O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv (233a Shevchenka Str., Kharkiv, 61033, Ukraine)

E-mail: jkt45@ukr.net